

Pianko, Gabriela

Polskie Towarzystwo Filologiczne

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/3, 511-525

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POLSKIE TOWARZYSTWO FILOLOGICZNE

I

Filologia klasyczna w Polsce przeżywała kilkakrotnie wzloty i upadki, po których na nowo się podnosiła i osiągała rozkwit. Wiek XVI był dla tej nauki w Polsce okresem wspaniałego rozwoju, o czym mogą świadczyć takie nazwiska, jak Szymon Marycki z Pilzna (1516—1574), profesor Akademii Krakowskiej, na której wykładał Cyncerona, Wergiliusza, Demostenesa i Arystotelesa; Andrzej Patrycy Nidecki (1522—1587), znakomity filolog, wydawca Cyncerona z własnymi komentarzami; Sebastian Petrycy z Pilzna (1554—1623), lekarz, filozof, pedagog, poeta, profesor Akademii Krakowskiej, tłumacz i wydawca Arystotelesa. Po pewnym okresie zastoju na uwagę zasługuje Grzegorz Knapiusz (1564—1638) leksykograf, autor słownika polsko-łacińsko-greckiego, stanowiącego epokę w leksykografii i paremiografii polskiej. W końcu XVIII w. możemy zanotować jedynie większą ilość dobrych przekładów autorów greckich i łacińskich, pióra Dmochowskiego, Krasickiego, Naruszewicza i innych¹.

Pierwszym prawdziwym filologiem klasycznym w dzisiejszym znaczeniu tego wyrazu był Gotfryd Ernest Groddeck, urodzony w Gdańsku w 1762 r., zmarły w Wilnie w 1826 r. Był on najpierw nauczycielem i wychowawcą synów Adama Kazimierza Czartoryskiego w Puławach, potem został mianowany profesorem filologii klasycznej na Uniwersytecie Wileńskim. Wydał szereg prac w języku łacińskim, w których omawiał problemy dotyczące Homera, Apoloniosa z Rodos, Seneki, Arata i in. Wydał też w języku niemieckim większą pracę *Antiquarische Versuche*, w której dał jakby zarys systemu filologii klasycznej i jej encyklopedii. Szereg prac, przeważnie w języku łacińskim, poświęcił Groddeck historii literatury greckiej, dramатовi antycznemu, starożytnościom scenicznym, palimpsestom, problemom religijnym i mitologicznym².

W Krakowie pracował Jacek Idzi Przybylski (1756—1819), profesor Akademii Krakowskiej i prefekt Biblioteki Jagiellońskiej, zamiłowany i gorliwy tłumacz poetów starożytnych: Homera, Hezjoda, Wergiliusza i Kwintusa ze Smyrny. Obok Przybylskiego wymieńmy jeszcze Jerzego Wilhelma Münnicha (później profesora w Wilnie), Marcina Fijałkowskiego, oraz najbardziej z nich zasłużonego Karola Mecherzyńskiego, autora dzieła *Historia języka łacińskiego w Polsce* (Kraków 1833), w któ-

¹ S. Hammer: *Historia filologii klasycznej w Polsce*. Kraków 1948 s. 5—6; *Mała Encyklopedia Świata Antycznego. Encyclopaedia Maeandreae*. T. 2. Warszawa 1962.

² S. Hammer, jw., s. 6—10; Z. Abramowiczówna: *Godfryd Ernest Groddeck. (Sylwetki filologów klasycznych w Polsce)*. „Meander” 1954 nr 1 s. 52—55.

rym pierwszy postulował sporządzenie bibliografii filologii klasycznej w Polsce³.

W Wielkopolsce na polu filologii klasycznej pracują Jan Samuel Kaulfuss (zm. w 1852), August Wannowski, wybitny uczony grezysta, Józef Muczkowski, Ignacy Zwolski, Antoni Jerzykowski, Marceli Motty, Antoni Bronikowski i in. Wielkopolaninem był także Józef Piechowski (1815—1891), który ukończył szkoły w Poznaniu, studiował w Niemczech i we Włoszech, ale katedrę uniwersytecką otrzymał w Moskwie i w Charkowie. Był on znakomitym znawcą Homera i jednym z pierwszych w Europie unitarystów w tzw. kwestii Homerowej⁴.

Wielkopolanin Zygmunt Węclewski (1824—1887) był profesorem Szkoły Głównej w Warszawie, a potem Uniwersytetu Lwowskiego. Był on autorem wielu rozpraw zarówno z dziedziny grezystyki jak i latynistyki, tłumaczem tragedii greckich, a przede wszystkim autorem doskonałego słownika grecko-polskiego, wydanego po raz pierwszy w 1869 r., później kilkakrotnie rozszerzanego i wznawianego. Zajmował się również humanistami i pisarzami polsko-łacińskimi⁵. — Jan Stefan Wolfram, również Wielkopolanin (1824—1870), tłumacz Plauta i Terencjusza, zajmował się głównie teatrem rzymskim.

Antoni Mierzyński, profesor filologii klasycznej w Warszawie, pracował nad mitologią porównawczą i archeologią, tłumaczył również pisarzy zarówno greckich jak łacińskich. Spośród innych tłumaczy pisarzy antycznych zasługują na wymienienie Erazm Rykaczewski (wszystkie pisma Cycerona), Paweł Popiel (epos), Władysław Okęcki (Tacyt), Kazimierz Kaszewski (Sofokles)⁶.

Tak w bardzo skrótowym zarysie przedstawia się obraz filologii klasycznej w pierwszej połowie XIX w. Jeszcze bujniejszy jej rozkwit przypada na drugą połowę tego wieku, gdy w głównych ośrodkach kraju, we wszystkich trzech zaborach rozpoczęli swą działalność w szkołach średnich i na uniwersytetach uczniowie wyżej wymienionych filologów, pracując zarówno na polu pedagogicznym jak i badawczym.

Gdzie mogli filologowie klasyczni publikować swoje prace? Stosunkowo najłatwiej było wydrukować prace doktorskie, które wydawano jako dysertacje przy odpowiednim uniwersytecie. Artykuły o charakterze popularno-naukowym zamieszczały czasopisma literacko-społeczne. W Warszawie ukazywały się: „Ateneum”, „Biblioteka Warszawska”, „Biesiada Literacka”, „Kłosa”, „Niwa”, „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych”, „Tygodnik Ilustrowany”, „Tygodnik Powszechny” i inne. We Lwowie wydawano „Kwartalnik Historyczny”, „Muzeum”, „Przewodnik Naukowy i Literacki”; w Krakowie do najważniejszych periodyków należały: „Pamiętnik Akademii Umiejętności”, „Pamiętnik Wydziału Filologicznego i Historyczno-Filo-

³ J. Czerniatowicz: *Bibliografia filologii klasycznej w Polsce. Dzieje, stan i problemy*. Warszawa 1970 s. 250—251.

⁴ T. Sinko: *Ironia Iliady i jej polski odkrywca*. „Meander” 1947 nr 1 s. 15—35; J. Piechowski: *Józef Piechowski (Sylwetki filologów klasycznych w Polsce)*. „Meander” 1954 nr 3 s. 142—144.

⁵ S. Hammer, jw. s. 15—17; H. Krępska: *Zygmunt Węclewski (Sylwetki filologów klasycznych w Polsce)*. „Meander” 1954 nr 4 s. 190—196; F. Majchrowicz: *O życiu i pracach Zygmunta Węclewskiego*. „Eos” 1894 s. 113—125; J. Smereka: *Pierwszy filolog-Polak w Uniwersytecie Jana Kazimierza — Zygmunt Węclewski*. W 50 rocznicę śmierci. „Eos” 1938 s. 217—238.

⁶ S. Hammer, jw. s. 17—18.

zoficznego Akademii Umiejętności”, oraz „Rozprawy i Sprawozdania Akademii Umiejętności”.

Niektóre z wymienionych czasopism nosiły charakter popularno-naukowy, inne ściśle naukowy, jak wydawnictwa Akademii Umiejętności; lecz żadne z nich nie było poświęcone specjalnie filologii klasycznej, i dlatego tylko niewiele miejsca mogły tej dziedzinie udzielać. W zaborze austriackim i pruskim szkoły średnie wydawały co roku sprawozdania dyrekcji z działalności szkoły, a w nich umieszczano zwykle rozprawę naukową pióra jednego z nauczycieli; niekiedy była to rozprawa z dziedziny filologii klasycznej. Nieco miejsca udzielało artykułom i recenzjom z dziedziny filologii klasycznej pismo Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych „Muzeum”. Od 1850 r. ukazywało się w Wiedniu czasopismo „Zeitschrift für Oesterreichische Gymnasien”, w którym mogli drukować swe prace (oczywiście wyłącznie w języku niemieckim) nauczyciele z całego terenu cesarstwa austriacko-węgierskiego, a więc i Polacy; niekiedy i filologia klasyczna otrzymywała tam skromne miejsce.

W zaborze rosyjskim Cesarski Uniwersytet Warszawski, z językiem wykładowym rosyjskim, wydawał czasopismo „Warszawskije Uniwersitetskije Izwiestija”; mogli w nim drukować swe prace zarówno profesorowie Uniwersytetu, jak jego absolwenci, a nawet studenci, Rosjanie i Polacy. Rosyjskie Ministerstwo Oświaty wydawało również swoje czasopismo „Żurnał Ministierstwa Narodnawo Proswieszczenija”, w którym mogli drukować swoje prace profesorowie i nauczyciele narodowości polskiej. Prace filologiczne, dla których zresztą udzielano niewiele miejsca, ukazywały się w języku rosyjskim lub po łacinie⁷.

Dla filologów polskich potrzeba własnej placówki i własnego czasopisma, poświęconego wyłącznie filologii klasycznej, stawała się coraz bardziej paląca. Grono filologów polskich we Lwowie z Ludwikiem Cwiklińskim na czele postanowiło potrzeby te zaspokoić.

II

W IX roczniku „Muzeum” ukazała się następująca notatka:

„Dzięki staraniom grona tutejszych filologów z Drem Cwiklińskim na czele zawiązało się we Lwowie Towarzystwo Filologiczne. Dnia 17 stycznia 1893 r. odbyło się pierwsze walne zgromadzenie członków, które zagał imieniem członków założycieli Dr Ludwik Cwikliński, tłumacząc wymownie doniosłe cele nowo zawiązanego Towarzystwa, oraz zachęcając gorąco do żywego udziału w jego pracach; po czym przystąpiono do wyboru Zarządu.

Przewodniczącym wybrano Dra Ludwika Cwiklińskiego, zastępcą przewodniczącego Dra Bronisława Kruczkiewicza. W skład Wydziału weszli: Dr Michał Jeżenicki, Piotr Lewicki, Konstanty Łuczakowski, Dr Franciszek Majchrowicz, Franciszek Terlikowski i Wiktor Schmidt [...]. Jako najważniejszy punkt programu postawiono wydawnictwo czasopisma filologicznego [...]. Największy nacisk położono na sprawozdania z postępów badań w poszczególnych gałęziach filologii klasycznej, recenzje prac filologicznych pojawiających się w kraju. Obraz ruchu naukowego uzupełni streszczenie czasopism zagranicznych i bibliografia. Resztę miejsca wypełnią korespondencje członków w kwestiach z zakresu filologii klasycznej i sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa [...]. Ponadto Towarzystwo zamierza ogłaszać luźne publikacje z dziedziny filologii klasycznej.

⁷ G. P i a n k o: *Bibliografia filologii klasycznej w Polsce. Wiek XIX*. Maszynopis i kartoteka. Część 1.

Pierwsze posiedzenie naukowe odbyło się 4 lutego 1893 r. — Józef Szydłowski przedstawił wyniki swych studiów nad kwestią wzajemnego stosunku obu *Elektr* z uwzględnieniem *Oreste* Aischylosa⁸.

Historię Polskiego Towarzystwa Filologicznego podzielić można na następujące okresy:

I — od założenia w 1893 r. do 1920 r.

II — od 1921 r. do 1939 r.

III — od 1945 r. do 1950 r. (z pominięciem lat wojny i okupacji).

IV — od 1950 r. do chwili obecnej.

W okresie I skupiono się głównie, zgodnie z założeniami, na wygłaszaniu odczytów naukowych i na wydawaniu własnego organu, który otrzymał nazwę „Eos”. Pierwszy jego rocznik ukazał się w 1894 r. Pełny opis bibliograficzny tego rocznika jest następujący: *Eos. Czasopismo filologiczne. Organ Towarzystwa Filologicznego. — Eos. Commentarii Societatis Philologiae editi a Ludwico Cwikliński. Vol. 1. 1894. Lwów. Druk. Instytutu Stauropigiańskiego 8° ss. 3 nlb., 218 + Dodatek bibliograficzny ss. 22. — Do 1914 r., a więc do chwili wybuchu I wojny światowej, ukazało się 19 roczników; każdy składał się z zeszytu łacińskiego (zawierającego również prace w językach obcych) oraz z zeszytu polskiego; każdy rocznik zawierał przeciętnie 15—16 arkuszy druku. Pismo przynosiło artykuły ściśle naukowe z zakresu filologii klasycznej i literatury polsko-łacińskiej, prace z dziedziny dydaktyki, recenzje wydawnictw i sprawozdania. Bardzo ważnym działem były dodatki bibliograficzne, opracowane przez wybitnego bibliografa, Wiktora Hahna. Prof. Hahn od dawna podejmował starania o zrealizowanie pełnej bibliografii filologii klasycznej w Polsce, czego jednak nie udało mu się osiągnąć. Czynił więc przynajmniej to, co zależało tylko od niego samego: zapoczątkował bieżącą rejestrację *Bibliografia filologii klasycznej i literatury humanistycznej w Polsce*, którą w paroletnich odcinkach, obejmujących lata od 1891 do 1910, opublikował w „Eosie”. Lata 1911—1925 objął osobnym tomem wydanym w 1929 r. jako pierwszy tom „Eus Supplementa”⁹.*

W pierwszym okresie Towarzystwo Filologiczne działało głównie w zaborze austriackim. Z ramienia Zarządu Głównego, zwanego wówczas Wydziałem, z siedzibą we Lwowie, zaczęły powstawać koła terenowe, prowadzące wyłącznie działalność naukową, gdyż wszystkie sprawy administracyjne i wydawnicze należały do Wydziału. Pierwszym kołem terenowym było oczywiście Koło Lwowskie, następnie zawiązało się Koło Krakowskie, a wkrótce potem Przemyskie i Rzeszowskie. Koła Lwowskie i Krakowskie, mające siedzibę w miastach uniwersyteckich, odbywały głównie posiedzenia ściśle naukowe, podczas gdy Koła Przemyskie i Rzeszowskie zajmowały się raczej problemami dydaktyki języków klasycznych. Co roku odbywało się we Lwowie jednodniowe walne zebranie Towarzystwa. Jednym z punktów porządku dziennego był zwykle odczyt naukowy prezesa Wydziału. Prezesem był Ludwik Cwikliński, którego na tym stanowisku zastał jeszcze wybuch II wojny świato-

⁸ „Muzeum” 1893 s. 265.

⁹ J. Czerniatowicz, jw., s. 252—253; G. Pianko: *Bibliografia filologii klasycznej w Polsce*. „Meander” 1960 nr 10 s. 550—552; G. Pianko: *Bibliografia „Eos” i innych wydawnictw Polskiego Towarzystwa Filologicznego 1894—1959. Bibliografia Eus necnon ceterarum editionum Societatis Philologiae Polonorum 1894—1959*. „Eos” 1959/1960 Fasc. 3 s. 135—136 (poz. 2074—2083).

wej. W latach 1927 i 1928, gdy Ćwikliński nie mógł sprawować funkcji prezesa, zastępował go wybitny archeolog i filolog, jeden z pierwszych uczniów Kazimierza Morawskiego, Wincenty Śmiałek.

Choć organ Towarzystwa „Eos”, wychodził we Lwowie, zdaniem jego było służyć wszystkim filologom polskim. Toteż nadsyłałi swoje prace do redakcji czasopisma również uczeni z innych zaborów, a nawet z głębi Rosji; już w pierwszym roczniku ukazała się notatka największego filologa polskiego, Tadeusza Zielińskiego, wówczas profesora na Uniwersytecie Petersburskim, *De appendice Vaticana observatiuncula*. Również i do następnych roczników nadsyłał on większe artykuły i drobne przyczynki.

Do wybuchu I wojny światowej Towarzystwo prowadziło swą działalność bez większych zakłóceń. Wypadki wojenne wpłynęły na działalność Towarzystwa o tyle, że niektórzy członkowie zostali wcieleni do wojska i znaleźli się na frontach; została też nieco zahamowana działalność wydawnicza. Tak więc rocznik XX, za lata 1914/1915 ukazał się w 1916 r.; rocznik XXI za rok 1916 wyszedł w 1917 r.; rocznik XXII za rok 1917 ujrzał światło dzienne w 1918 r.; wreszcie rocznik XXIII za rok 1918 wydano dopiero w 1920 r.¹⁰

III

Zasadnicza zmiana w organizacji i działalności Towarzystwa nastąpiła dopiero po odzyskaniu przez kraj niepodległości. Towarzystwo przybrało nazwę: Polskie Towarzystwo Filologiczne. Obok działających już kół terenowych: Lwowskiego, Krakowskiego, Przemyckiego i Rzeszowskiego, powstały inne, już na terenie dwu innych dawnych zaborów: a więc przede wszystkim bardzo liczne i prowadzące ożywioną działalność Koło Warszawskie, zorganizowane i prowadzone przez Gustawa Przychockiego, oraz Łódzkie, Wileńskie i Poznańskie. Na terenie dawnej Galicji powstały jeszcze koła: Brzeżańskie, Stanisławowskie, Stryjskie, Śląskie, Tarnopolskie.

Podobnie, jak w pierwszym okresie, jedne koła prowadziły przede wszystkim działalność pedagogiczną i dydaktyczną, ponieważ w danym mieście nie było wyższych uczelni, i członkowie koła składali się głównie z nauczycieli gimnazjów. Wśród tych kół na specjalne wyróżnienie zasługuje Koło Śląskie, oraz koła zakładane i prowadzone przez Reginę Schächterównę: Brzeżańskie, Stanisławowskie i Stryjskie. Koła w miastach uniwersyteckich prowadziły głównie działalność naukową. Do takich należało, obok Krakowskiego i Lwowskiego, Koło Warszawskie, w którym działał jego założyciel, Gustaw Przychocki, a nieco później, przybyli z Rosji: Tadeusz Zieliński i Stefan Cybulski. W Kole Poznańskim działał przybyły również z Rosji (gdzie był profesorem na Uniwersytecie w Kijowie) Witold Klinger, wybitny znawca folkloru antycznego i liryki greckiej. W Kole Wileńskim rozwinęli ożywioną działalność: Jan Oko ze Lwowa, profesor Uniwersytetu Wileńskiego od 1920 r., autor prac z zakresu archeologii, literatury rzymskiej i humanizmu polskiego, oraz Stefan Srebrny, najwybitniejszy uczeń Tadeusza Zielińskiego, warszawiak z pochodzenia, ale wychowanek Uniwersytetu Petersburskiego, znawca teatru antycznego i znakomity tłumacz. Praca

¹⁰ G. Pianko: *Bibliografia „Eos”... jw.*, s. 5—6.

we wszystkich kołach Towarzystwa była teraz bardzo ożywiona: wygłaszano odczyty naukowe i dydaktyczne przy żywej dyskusji, organizowano wieczory poezji, muzyki i dramatu antycznego; w tej dziedzinie położyli wielkie zasługi Stefan Cybulski w Warszawie i Stefan Srebrny w Wilnie.

Niemniej ożywiona była działalność wydawnicza Towarzystwa. Redaktorami „Eos” byli kolejno lub jednocześnie: Ryszard Ganszyniec (Gansiniec), Jan Sajdak, Tadeusz Sinko, Tadeusz Zieliński. Do 1926 r. ukazały się następujące roczniki: XXIV za lata 1919/1920 w 1921 r., XXV za lata 1921/1922 w 1923 r., XXVI za rok 1923 w 1924 r., XXVII za rok 1924 w 1925 r., XXVIII za rok 1925 już w tym samym roku 1925, a więc bez opóźnienia, i wreszcie t. XXIX za rok 1926 w tymże roku 1926. W ten sposób nadrobiono wojenne zaległości, i rok na karcie tytułowej rocznika był jednocześnie rokiem jego wydania. Obok roczników „Eos”, Towarzystwo wydało jeszcze trzy zeszyty „Studia Leopolitana” pod redakcją Stanisława Witkowskiego: *Jacobus Handel: De lingua communi, in titulos Ionicos irrepente*, 1913; *Arthurus Rapaport: Novi Testamenti Graeci verba recipiantque praepositione praefixa vim perfectivae actionis necne*, 1924; *Daniela Gromska: De sermone Hyperidis*, 1927.

Dość zasadnicza zmiana nastąpiła w organie Towarzystwa w 1927 r. Artykuły w języku łacińskim i w obcych językach ukazywały się odtąd w części pierwszej, która zachowała nazwę „Eos”; natomiast artykuły w języku polskim, recenzje i sprawozdania publikowano w „Kwartalniku Klasycznym”, wydawanym od roku 1927 pod redakcją Ryszarda Ganszyńca. Objętość „Eos” znacznie wzrosła, dochodząc do 20—35 arkuszy, zaś cztery roczne tomy „Kwartalnika” obejmowały od 35 do 40 arkuszy druku. Tak było do 1934 r. włącznie; w 1935 r. oba organy ponownie się połączyły. W tym roku tom wydawnictwa nosił następujący tytuł: „Eos”. *Kwartalnik Klasyczny*. Organ Polskiego Towarzystwa Filologicznego. — *Eos. Commentarii trimestrales. Editi a Societate Philologiae Polonorum*. Lecz już w roku następnym, 1936, odrzucono nazwę „Kwartalnika Klasycznego” i powrócono do pierwotnej i wyłącznej nazwy „Eos”. W latach 1936—1938 redaktorem był Franciszek Smolka. W 1939 r. ukazały się jeszcze dwa zeszyty pod redakcją Jerzego Kowalskiego, ale większość prenumeratorów już ich nie otrzymała. Nakład, choć nieco uszczuplony, przechował się przez lata wojny i okupacji i dotarł do rąk członków Towarzystwa już po wojnie.

Obok roczników „Eos” Polskie Towarzystwo Filologiczne zaczęło w 1929 r. wydawać nową serię „Eos Supplementa”. Pierwszy tom tej serii zawierał bibliografię filologii klasycznej i literatury humanistycznej w Polsce za lata 1911—1925, w opracowaniu W. Hahna. Do wybuchu II wojny światowej ukazało się 18 tomów. Tematyka była bardzo różnorodna: literatura, językoznawstwo, historia, archeologia, bibliografia, religioznawstwo, oraz referaty zjazdowe¹¹.

W okresie międzywojennym Polskie Towarzystwo Filologiczne nawiązało stosunki z odpowiednimi zrzeszeniami zagranicznymi, co umożliwiło wymianę wydawnictw. R. Ganszyniec przekazywał co roku wybraną bibliografię prac uczonych polskich do rocznika „Année Philolo-

¹¹ G. Pianko: *Bibliografia „Eos”... jw.*, s. 7—9; W. Śmiałek: *W perspektywie lat czterdziestu (1893—1933)*. „Kwartalnik Klasyczny” 1933 s. VII—XIII.

gique”, wychodzącego pod redakcją Prof. Jean’a Marouzeau (przy czym tytuły podawał wyłącznie w języku francuskim).

Bardzo żywy był udział filologów polskich w zjazdach filologów klasycznych krajów słowiańskich, z których pierwszy odbył się w 1929 r. w Poznaniu, a drugi w 1931 r. w Pradze czeskiej. Uczni polscy wygłosili szereg referatów, które zostały ogłoszone (razem z ich głosami w dyskusji) w „Kwartalniku Klasycznym” (R. 4: 1930) oraz w osobnym tomie „Eus Supplementa” (vol. XVI, p.t. *Acta Congressus Philologorum Terrarum Slavicarum Posnaniae habiti diebus 3—6. VI, 1929*. Sprawozdanie z II Kongresu ukazało się w „Kwartalniku Klasycznym” (R. 5: 1931 s. 385—500).

Statut Polskiego Towarzystwa Filologicznego przewiduje, obok zwykłych członków, również członków honorowych. Kandydatury zgłasza jedno z kół lub Zarząd Główny, przy czym statut wymaga, aby wybór członka honorowego Walne Zgromadzenie przyjęło bez dyskusji. W okresie międzywojennym członkami honorowymi Polskiego Towarzystwa Filologicznego byli: Stefan Cybulski, Ludwik Ćwikliński, Seweryn Hammer, Kazimierz Morawski, Tadeusz Sinko, Leon Sternbach, Wincenty Śmiałek, Stanisław Witkowski, Tadeusz Zieliński (podaję w kolejności alfabetycznej).

Ostatnie przedwojenne, XLIV Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Filologicznego odbyło się 4 czerwca 1939 r. we Lwowie. Prezesem został ponownie Ludwik Ćwikliński, wiceprezesem urzędującym — Jerzy Manteuffel, wybitny papirolog polski. Redakcję czasopisma „Eos” objął Jerzy Kowalski. Jeszcze w październiku tego roku, a więc już w czasie okupacji hitlerowskiej, udało się redaktorowi Kowalskiemu wydać zeszyty I 1 i I 2 rocznika XL „Eos” za rok 1939, które jednak nie dotarły już do abonentów¹².

IV

Okres wojny był dla Towarzystwa (jak zresztą dla całego kraju) niezmiernie ciężki. Członkowie Zarządu Głównego mogli jedynie prywatnie starać się o ocalenie od całkowitej zagłady wydawnictw PTF. W przeciągu kilku lat wydawnictwa te, przechowywane we Lwowie, były kilkakrotnie przenoszone z Uniwersytetu do Zakładu Ossolińskich i Klasztoru Dominikanów. Dzięki ofiarnej pracy członków Zarządu, asystentów Zakładu Filologii Klasycznej Uniwersytetu Jana Kazimierza i młodzieży akademickiej, publikacje PTF zostały ocalone¹³.

Na jesieni 1945 r. pozostali przy życiu członkowie Zarządu Głównego PTF znaleźli się w większości w kraju. Postanowiono przenieść siedzibę Zarządu Głównego do Warszawy, a redakcję „Eos” do Wrocławia. Statut PTF został zatwierdzony przez Ministerstwo Administracji Publicznej, i Polskie Towarzystwo Filologiczne zostało wciągnięte na listę stowarzyszeń w Zarządzie st. m. Warszawy z prawem rozwijania swych prac na całym terenie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹⁴.

¹² XLV Sprawozdanie z czynności Polskiego Towarzystwa Filologicznego za czas od 4 czerwca 1939 do 30 czerwca r. 1946. „Eos” 1940—1946 I, 2 s. 248.

¹³ Tamże s. 248.

¹⁴ G. Pianko: *Polskie Towarzystwo Filologiczne (w dziesięciolecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej)*. „Meander” 1953 nr 9/10 s. 446; XLV Sprawozdanie... jw., s. 248—249.

Straty materialne Towarzystwa były wielkie, ale bez porównania cięższe i boleśnieszsze były straty w ludziach. Szeregi członków Towarzystwa zostały zdziesiątkowane; na 400 mniej więcej członków zginęło lub zmarło przeszło 40. Wystarczy spojrzeć na zeszyt łaciński pierwszego wydanego po wojnie, tzn. XLI rocznika „Eos” — a przecież podana tam lista strat nie jest pełna!¹⁵

Mimo tak wielkich strat, po zakończeniu działań wojennych i po pewnym unormowaniu życia w kraju zaczęły się odradzać koła terenowe. Pierwsze uczyniło to Koło Krakowskie, którego zebranie konstytucyjne odbyło się już 1 czerwca 1945 r., a walne zgromadzenie 30 października. Drugie z kolei, Koło Warszawskie, ukonstytuowało się dn. 27 lipca, a walne zgromadzenie odbyło się 7 października 1945 r.

Prezes Zarządu Głównego Towarzystwa, prof. Ćwikliński już nie żył. Wiceprezes urzędujący, prof. Manteuffel, mając już oparcie w dwu żywotnych Kołach, Krakowskim i Warszawskim oraz podstawy prawne do rozwijania działalności w zatwierdzonym statucie, zabrał się energicznie do pracy: uzyskał subwencję od Ministerstwa Oświaty i wezwał ośrodki prowincjonalne do zawiązywania Kół PTF. W ciągu 1946 r. wznowiły działalność lub powstały od nowa następujące koła: Katowickie, Lubelskie, Łódzkie, Poznańskie, Toruńskie (przeniesione z Wilna), Wrocławskie (przeniesione ze Lwowa). Po 1947 r. powstało nowe Koło Gdańsko-Gdyńskie¹⁶. Stopniowo zaczęły się organizować koła w ośrodkach nie posiadających wyższych uczelni, a więc skupiające jedynie nauczycieli szkół średnich, wykładowców języka łacińskiego, oraz interesujących się antykiem humanistów. Powstały więc następujące koła: Białostockie, Kieleckie, Olsztyńskie, Piotrkowskie, Przemyskie, Rzeszowskie, Szczecińskie. Nie wszystkie Koła mogły jednak istnieć do dnia dzisiejszego: statut wymaga minimum dziesięciu członków, o których nie jest łatwo w niewielkim mieście, pozbawionym wyższych uczelni; ponadto są oni zwykle rozproszeni w terenie, co powoduje trudności przy organizowaniu zebrań. Wystarczy ubytek jednego lub dwu członków, aby Koło musiało się rozwiązać. Złożyło się na to kilka przyczyn: ograniczenie, a nawet likwidowanie nauki łaciny w szkołach, likwidowanie ośrodków metodycznych nauczania języka łacińskiego, obciążanie nauczycieli łaciny innymi przedmiotami itd. Musiano z tych powodów rozwiązać kilka kół, działających przecież owocnie przez szereg lat: Białostockie, Olsztyńskie, Rzeszowskie i Szczecińskie.

Pierwsze powojenne walne zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Filologicznego odbyło się 7 lipca 1946 r. w Krakowie. Otworzył je wiceprezes urzędujący J. Manteuffel, odczyt wygłosił wybrany na prezesa G. Przychocki (*Epigonowie tragedii antycznej*). Prof. Przychocki zmarł 4 lutego 1947 r. Następne walne zgromadzenie odbyło się w Lublinie 29 czerwca 1947 r.; prezesem został wybrany Jan Sajdak, odczyt wygłosił prof. Manteuffel. Postanowiono zwoływać walne zgromadzenia kolejno w różnych miastach, gdzie istniały Koła PTF, przede wszystkim w miastach uniwersyteckich. Tak więc następne walne zgromadzenie zostało zwołane do Łodzi i nosiło już inny charakter: było połączone ze zjazdem naukowym. Prof. J. Manteuffel i Prof. K. Kumaniecki pragnęły w ten sposób uczynić bardziej atrakcyjnymi owe zebrania filologów klasycznych z całej Polski, dążyli do tego, aby referatów było możliwie

¹⁵ G. Pianko: *Polskie Towarzystwo Filologiczne...*, s. 445.

¹⁶ Tamże s. 446.

dużo, aby obok znanych i uznanych wielkości mogli się zaprezentować ogółowi badacze młodzi lub mniej znani i aby mieli możliwość tą drogą zapoznać zebranych z wynikami swych badań. Postanowiono również oddzielić odczyty naukowe od dydaktycznych przez utworzenie dwu osobnych sekcji¹⁷. Na takich zasadach odbyło się 13 i 14 czerwca 1948 r. XLVII Walne Zgromadzenie w Łodzi. Na otwarciu wygłosił odczyt prezes J. Sajdak, na zamknięcie — T. Sinko. Poza tym wygłoszono na sekcji naukowej, zorganizowanej przez Prof. Kumanieckiego, 16 referatów, w ramach sekcji dydaktycznej, prowadzonej przez Stanisława Ostrowskiego, wygłoszono trzy referaty. Podobny przebieg miało XLVIII Walne Zgromadzenie, odbyte we Wrocławiu w 1949. O tym, że oba te zjazdy były bardziej atrakcyjne od poprzednich, świadczy już chociażby większa liczba delegatów i gości. Zgodnie z intencją organizatora sekcji naukowej, prof. Kumanieckiego, zaprezentowano ogółowi filologów polskich badaczy młodszych lub mniej znanych¹⁸.

Następne, XLIX Walne Zgromadzenie, odbyło się w Poznaniu w 17 i 18 czerwca 1950 r. Na nowego prezesa Zarządu Głównego wybrano K. Kumanieckiego. Z powodu złego stanu zdrowia ustąpił wiceprezes urzędujący, J. Manteuffel, który w czasie Zjazdu został wybrany na członka honorowego Towarzystwa.

Zjazd poznański nosił specjalny charakter, odbywał się bowiem pod znakiem przygotowań do I Kongresu Nauki. Omówiono zadania i plany filologii klasycznej w Polsce (prof. Sinko) oraz działalność, zamierzenia i projekty badań zbiorowych Polskiego Towarzystwa Filologicznego (prof. Manteuffel). Do dziedziny historii filologii klasycznej w Polsce należał odczyt Zofii Abramowiczówny: *125-lecie zgonu założyciela filologii klasycznej w Polsce, Gotfryda Ernesta Grodka (Groddecka)*. Na zjeździe poznańskim na wniosek prof. Kumanieckiego przystąpiono do racjonalnego planowania programów zjazdów i ustalania tematyki na kolejne lata, co utrzymało się do chwili obecnej. Jednolita tematyka pozwalała na rozwinięcie współpracy między poszczególnymi ośrodkami naukowymi, na osiągnięcie ciekawszych wyników i na możliwość prowadzenia bardziej rzeczowej dyskusji, na którą można przeznaczyć więcej czasu¹⁹. Celowość planowania tematyki zjazdów została także potwierdzona przez nazwiska prelegentów, wśród których, obok nazwisk wybitnych uczonych, reprezentujących filologię klasyczną w różnych jej dziedzinach, profesorów i docentów, pojawiają się co raz częściej nazwiska nowe, reprezentujące młodą kadrę naukową²⁰.

Obok sekcji naukowej działała na wszystkich zjazdach PTF sekcja dydaktyczna. Tematyka sekcji była również planowana i dotyczyła głównie autorów łacińskich będących przedmiotem lektury szkolnej. W pracach sekcji uczestniczyli najbardziej aktywni i zasłużeni nauczyciele języka łacińskiego, najgorliwsi obrońcy łaciny w szkole, reprezentujący wszystkie koła PTF. Wiele referatów dotyczyło metod nauczania, omawiano także podręczniki łaciny. Wynikiem ożywionej dyskusji na obradach sekcji było wiele słusznych wniosków i dezyderatów, jako to: obrona łaciny w szkole średniej, propozycja utworzenia przynajmniej

¹⁷ Tamże s. 452.

¹⁸ Tamże s. 453.

¹⁹ L. Winniczuk: *O działalności Polskiego Towarzystwa Filologicznego w latach 1945—1970 uwag kilka*. „Nauka Polska” 1970 nr 2/3 s. 185.

²⁰ Tamże s. 188.

jednego liceum klasycznego z językiem greckim, propozycje dotyczące zmian programowych itd. Wnioski i dezyderaty uchwalone na obradach sekcji dydaktycznej Zarząd Główny przedstawiał władzom szkolnym i autorom podręczników²¹.

V

Pierwsza zmiana w organizacji walnych zgromadzeń i zjazdów naukowych PTF nastąpiła w 1948 r. w Łodzi. Zjazd wtedy trwał dwa dni i zamiast jednego referatu prezesa Zarządu Głównego na program zjazdu złożyło się kilkanaście referatów w dwu sekcjach. Druga znaczna zmiana nastąpiła w 1950 r. w Poznaniu, kiedy włączono się do przygotowań do I Kongresu Nauki i dzięki temu otrzymano subwencję z Biura Kongresu Nauki. Następna ważna zmiana, to planowanie programów zjazdów i ustalanie tematyki, co miało miejsce po raz pierwszy w 1951 r. w Warszawie. Ale najważniejszej zmiany doznało Towarzystwo w 1952 r. dzięki założeniu Polskiej Akademii Nauk i jej Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej²². PAN przejęła opiekę nad PTF (jak i nad innymi towarzystwami naukowymi w Polsce) i udziela stałej rocznej subwencji, dzięki której może regularnie wychodzić „Eos”; są też fundusze na organizowanie zjazdów i na delegacje, można pokrywać koszty podróży prelegentów do innych kół oraz rozwijać popularyzację.

A oto tematyka zjazdów od 1951 r. do dnia dzisiejszego: Realizm w literaturze i sztuce antycznej; literatura polsko-łacińska; przełom rzezypospolitej rzymskiej i pryncypatu; teatr i dramat antyczny, wpływy na dramat europejski; literatura epoki augustowskiej; odczytanie pisma linearnego B; poezja grecka; nauki humanistyczne na Śląsku; dramat antyczny; historiografika grecka i rzymska; literatura epoki cesarstwa rzymskiego; epos grecko-rzymski; tysiąclecie kultury antycznej w Polsce; renesans na Śląsku; historia filologii klasycznej w Polsce. Obok referatów historyczno-literackich, językoznawczych i archeologicznych, na każdym niemal zjeździe wygłoszony był referat historyczny, podbudowujący tło danej epoki i podkreślający związki łączące filologię klasyczną z historią starożytną.

„Oddzielna karta w dwudziestopięcioleciu historii PTF, nie zapisana w okresie międzywojennym, to podjęta samorzutnie już w r. 1945 przez Koło Warszawskie, a za nim przez szereg innych kół, popularyzacja antyku wśród szerokich rzesz społeczeństwa. Akcja ta rozwijała się szybko, tak że kiedy w r. 1952 Komitet Nauk o Kulturze Antycznej PAN włączył do swego programu popularyzację, nie ulegało wątpliwości, że nie są to próby przejściowe ani plany oderwane od życia, lecz jak najbardziej uzasadnione jego potrzebami; nie były to dla członków PTF eksperymenty na nieznanym terenie, lecz planowa działalność mająca za sobą osiągnięcia pionierskich poczynań, sięgających początkami do r. 1945. Już wtedy filologowie klasycyści, wznawiając prace Towarzystwa, uświadomili sobie, jakie cele i nowe zadania stoją przed nimi, zrozumieli, że rozciąga się znacznie szersze, może i wdzięczniejsze od zakreślonego przez program czy statut Towarzystwa przedwojennego, pole działania”²³. Inicjatywa na tym polu należała do Lidii Winniczuk.

²¹ Tamże s. 188.

²² LII Sprawozdanie z czynności Polskiego Towarzystwa Filologicznego za okres od 30 czerwca r. 1952 do 30 czerwca r. 1953. „Eos” 1954/1955 nr 2 s. 365—366.

²³ L. Winniczuk, jw. s. 188.

Popularyzacja przybierała różne formy: pogadanki w szkołach, domach kultury, świetlicach, oraz wieczory antyczne, na które składały się wprowadzające słowo wstępne i recytacje z autorów antycznych i polsko-łacińskich w wykonaniu aktorów scen warszawskich. Bardzo cenna w pierwszych latach powojennych była dla koła warszawskiego współpraca archeologów (prof. Kazimierz Michałowski i prof. Maria Ludwika Bernhard), którzy organizowali interesujące choć niewielkie wystawy archeologiczne o jednolitej tematyce; po obejrzeniu ich przez młodzież warszawską wystawy wysyłane były do ośrodków terenowych. Przez szereg lat działała w kole warszawskim specjalna trzyosobowa komisja (Lidia Winniczuk, Oktawiusz Jurewicz, Gabriela Pianko), która opracowywała program i metodę popularyzacji, przygotowywała sama lub oceniała nadsyłane z innych kół pogadanki i rozsyłała je do kół terenowych w miarę potrzeby. Dzisiaj działa przy Kole Warszawskim specjalna Sekcja Popularyzacji Wiedzy o Antyku, prowadząca nadal bardzo ożywioną działalność: organizuje odczyty i pogadanki w domach kultury, m.in. w Domu Rencistów im. Matysiaków; od wielu lat urządzana jest coroczna tzw. olimpiada łacińska dla młodzieży szkolnej, na którą składają się konkursy znajomości mitologii i historii starożytnej, oraz łacińskich *varsavianów*. Sekcja stale współpracuje z Kołem Naukowym Młodych Klasyków Uniwersytetu Warszawskiego. Przy jej pomocy studenci filologii klasycznej UW wystawili tragedię Seneki *Medea* we własnym przekładzie. Przy kilkakrotnej zmianie przewodniczących Sekcji pracami jej kieruje i otacza opieką prof. Winniczuk.

Za przykładem Koła Warszawskiego również inne koła zaczęły wyłaniać zespoły kierujące taką akcją. Bardzo żywo działały na polu popularyzacji: Koło Toruńskie, które rozszerzyło swą akcję na inne ośrodki województwa, organizując odczyty, pogadanki i wieczory antyczne w Bydgoszczy, Grudziądzu, Inowrocławiu, Chełmży, Pelplinie, Lubawie, Włocławku itd.²⁴; Koło Krakowskie, które prowadziło działalność popularyzacyjną nie tylko w samym Krakowie, ale objęło Katowice, Tarnów, Krzeszowice, Krynice, Chorzów, Oświęcim, Łańcut; bardzo aktywne Koło Lubelskie, które nawiązało żywą współpracę z Towarzystwem Przyjaciół Kultury Antycznej i Akademickim Kołem Miłośników Dramatu Antycznego²⁵. Inne koła prowadziły akcję popularyzacyjną w miarę swoich sił i środków: jedne kładły większy nacisk na zagadnienia szkolne (Koło Łódzkie), inne działały głównie na terenie szkół miasta i województwa (Koło Wrocławskie), inne wchodziły do zakładów pracy i sanatoriów, do związków zawodowych i hoteli robotniczych (Koło Poznańskie)²⁶. Do najatrakcyjniejszych form popularyzacji literatury antycznej należały przedstawienia teatralne, organizowane w miarę możliwości przez różne koła, z udziałem zarówno aktorów zawodowych, jak amatorów spośród młodzieży uniwersyteckiej a nawet szkolnej.

Pierwszy powojenny rocznik czasopisma „Eos”, za lata 1940—1946, zeszyt łaciński zawierał szereg nekrologów zmarłych w czasie wojny filologów polskich, zaś zeszyt polski — kilka wspomnień o wybitnych uczonych polskich z dziedziny filologii klasycznej. Następne roczniki ukazywały się kolejno w dwu zeszytach: łacińskim i obcojęzycznym oraz

²⁴ Tamże s. 189.

²⁵ Tamże s. 190.

²⁶ Tamże s. 190. Por. też: L. Winniczuk: *Popularyzacja antyku w Polsce Ludowej w okresie 1944—1964*. „Meander” 1965 nr 7/8 s. 349—362.

polskim. Pierwszym powojennym redaktorem był J. Kowalski; po jego śmierci redakcję objął zespół złożony z Jerzego Krókowski, Wiktora Steffena i Władysława Strzeleckiego, potem do redakcji wszedł jeszcze Jerzy Łanowski jako sekretarz. W 1966 r. przeniesiono siedzibę „Eos” do Poznania, w związku z czym redakcję objęli Wiktor Steffen i Jan Wikarjak.

W r. 1956 „Eos” ukazał się w trzech okazałych tomach, dedykowanych Rafałowi Taubenschlagowi z okazji 75-ej rocznicy jego urodzin i 50-lecia pracy naukowej. Rocznik zawierał, obok biografii i bibliografii prac jubilata, artykuły naukowe z zakresu papirologii prawa antycznego i nauk pokrewnych, nadesłane przez uczonych ze wszystkich niemal krajów. Kolejne tomy „Eos” były poświęcone uczonym polskim dla uczczenia ich jubileuszu; niekiedy ukazywały się już po śmierci jubilata, a wtedy mogły być poświęcone już tylko jego pamięci. Z reguły zawierają one pełny wykaz bibliograficzny prac jubilata. Rocznik 1947 dedykowano Tadeuszowi Since w 50-tą rocznicę jego pracy naukowej; rocznik 1950 — Witoldowi Klingerowi, następne: Janowi Sajdakowi, Ryszardowi Gansinćowi, Jerzemu Schnaydrowi, Stefanowi Srebrnemu, Wiktorowi Steffenowi, Władysławowi Strzeleckiemu, Jerzemu Krókowskiemu. Rocznik LVI „Eos” za rok 1966, dedykowany prezesowi PTF, Kazimierzowi Kumanieckiemu, został mu wręczony w czasie obchodu 40-lecia jego pracy naukowej i 30-lecia pracy na Uniwersytecie Warszawskim. Załączona do rocznika lista uczonych, pragnących złożyć hołd jubilatowi, zajmuje 11 stron.

Na specjalną wzmiankę zasługuje jubileuszowy rocznik L za rok 1958/1959; zawiera on obok dwu zeszytów, łacińskiego i polskiego, jeszcze zeszyt trzeci, obejmujący bibliografię wydawnictw PTF od 1894 do 1959 r., opracowaną przez Gabrielę Pianko.

Obok roczników „Eos”, Towarzystwo wydało również: *Charisteria Thaddaeo Sinko... oblata*, w 1951 r., z okazji ponownego nadania mu stopnia doktora filozofii w 50-lecie uzyskania doktoratu; cztery zeszyty serii „Eus Supplementa”, w latach 1948—1949, oraz dwa zeszyty czasopisma naukowo-dydaktycznego „Paideia”, pod redakcją Janiny Pliszczyńskiej²⁷.

Prace bibliograficzne były prowadzone dzięki subwencji udzielanej na ten cel przez Polską Akademię Nauk. Drukiem ukazały się tylko dwa tomy, opracowane przez Gabrielę Pianko, w serii „Biblioteka Meandra”²⁸. Niestety, nie ukazały się już materiały z lat następnych, jakkolwiek zostały zebrane i przygotowane do druku; nie zostały też opublikowane (jakkolwiek było zaplanowane wydanie) materiały zebrane i opracowane przez Janinę Czerniatowicz XV—XVIII w., ani tom obejmujący XIX w., opracowany przez Gabrielę Pianko. Filologowie polscy, jak również obcy, których interesują prace uczonych polskich z zakresu filologii antycznej, nie mając pełnej bibliografii, muszą się kontentować, jeśli idzie o publikacje bieżące, bibliografią ukazującą się co roku w zeszytach Meandra pt. *Antyk w Polsce*, opracowywaną przez Lidię Winniczuk przy udziale młodszych filologów. Trzeba zresztą stwierdzić, że z roku na rok *Antyk w Polsce* staje się pełniejszy i zbl-

²⁷ G. Pianko: *Polskie Towarzystwo Filologiczne... jw.*, s. 449—451.

²⁸ G. Pianko: *Filologia klasyczna w Polsce. Biblioteka za lata 1945—1949*. Warszawa 1952; *Filologia klasyczna w Polsce. Bibliografia za lata 1950—1954* (T. 2.) Warszawa 1958.

za się coraz bardziej do prawdziwej bibliografii. Jednak, wobec bardzo małego nakładu miesięcznika „Meander”, który otrzymują tylko prenumeratorzy, bibliografia ta jest niedostępna szerszemu ogółowi czytelników. Jeśli chodzi o bibliografię retrospektywną, opracowane już tomy czekają na wydanie — lecz na razie bez perspektyw druku. Tak więc, choć prace nad bibliografią filologii klasycznej rozpoczęto już w XIX w. na Uniwersytecie Jagiellońskim, choć zebrane materiały od dawna są przygotowane do druku, dezyderat, aby gmach bibliografii naszej nauki został wreszcie wzniesiony w całości, dotąd nie został spełniony²⁹.

Pierwszym powojennym członkiem honorowym PTF został wybrany Gustaw Przychocki; potem na członków honorowych Towarzystwa wybrano kolejno: Jerzego Manteuffla, Jana Sajdaka, Stanisława Skiminę, Władysława Strzeleckiego, Wiktora Steffena, Gabriełę Pianko, Jerzego Schnaydra, Stanisława Ostrowskiego.

Po raz pierwszy w działalności Towarzystwa, na LXVI Walnym Zgromadzeniu, odbytym w dniach 19—21 X 1969 w Krakowie, wybrano na członków honorowych uczonych zagranicznych. Zostali nimi: Juliette Ernst (Paryż), Enrica Malcovati (Pavia), William Stuart Maguinness (Londyn), Raoul Verdière (Bruksela)³⁰. W 1970 r. członkami honorowymi PTF zostali: N. Barbu (Bukareszt), K. Janaček (Praga), J. Irmischer (Berlin), A. Łosew (Moskwa)³¹.

Г. Пярко

ПОЛЬСКОЕ ФИЛОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО

17 января 1893 года группа львовских филологов во главе с Людвигом Цвиклинским образовала Филологическое общество с целью ведения научной деятельности в области классической филологии и смежных наук и издания собственного специализированного журнала. Главное правление общества находилось во Львове, возникли также местные отделения во Львове, Кракове, Перемышле и Жешуве. Председателем главного правления был избран проф. д-р Людвик Цвиклински. До 1920 года Общество издало 23 годовых комплекта журнала „EOS” и один том серии *Studia Leopolitana*. В качестве приложений к отдельным годовым комплектам журнала „EOS” издавались библиографические выпуски подготавливаемые проф. дром Виктором Хааном, охватывающие период 1891—1910 гг.

После приобретения независимости и воссоединения всех оккупированных тремя державами территорий Общество изменило свое название на Польское филологическое общество. Главное управление оставалось по прежнему во Львове, председателем также остался проф. Цвиклински. С 1920 года по 1939 год Общество издало: годовые комплекты „EOS”, начиная с XXIV тома и по XL том, два тома *Studia Leopolitana*, 8 годовых комплектов классического квартальника и 18 томов приложений EUS, из которых один том, изданный в 1929 году включал библиографию классической филологии и польско-латинской литературы с 1911 по 1925 год.

В междувоенный период кроме существующих четырех местных отделений возникли еще отделения в Варшаве, Лодзи, Вильне, Познани, Бжежанах, Стрые, Станиславе, Тар-

²⁹ G. Pianko: *Bibliografia filologii klasycznej w Polsce*. „Meander” 1960 nr 10 s. 556; J. Czerniatowicz, jw., s. 267; Winniczuk: *O działalności Polskiego Towarzystwa Filologicznego...* jw., s. 191.

³⁰ B. Drewniewska: *Kronika*. „Meander” 1970 nr 5 s. 244.

³¹ H. Cichocka: *Kronika*. „Meander” 1971 nr 1 s. 43.

нополе и в Силезии. Главное правление установило звание почетного члена, которыми выбирались выдающиеся ученые в области классической филологии, а среди них проф. д-р Людвик Цвиклински, проф. Тадеуш Синко, проф. Тадеуш Зелински и др.

Во время гитлеровской оккупации Общество должно было прекратить всякую деятельность и потеряло многих своих выдающихся членов, которые умерли или погибли, и все свое имущество. Но уже в июне 1945 года Общество возобновило свою деятельность. Образовались сперва отделение в Кракове, затем в Варшаве, а позднее в Белостоке, Гданьске-Гдыне, Катовицах, Кельцах, Люблине, Лодзи, Ольштыне, Петркове, Познани, Пшенишле, Жешуве, Шечине, Торуне, Вроцлаве. Главное управление было переведено в Варшаву. Руководил ним заместитель председателя проф. д-р Ежи Мантойфель, председателем был избран проф. д-р Ян Сайдак. С 1950 года и по сегодняшний день председателем Общества является проф. д-р Казимеж Куманецки. Начиная с 1952 года Обществу покровительствует Польская академия наук, которая предоставляет постоянную годовую дотацию на издательскую и популяризационную деятельность, которая, начиная с 1946 года, является очень существенной областью деятельности Общества. Правление ежегодно созывает Общее собрание, которое является одновременно научным съездом; съезд продолжается обычно три дня (в междувоенный период Общее собрание продолжалось всего один день и на нем зачитывался только один доклад), он посвящен одной теме и на нем зачитывается несколько докладов на сугубо научные и дидактические цели.

С 1946 года и по сегодняшний день главное правление издало годовые комплекты „EOS”, начиная с XL по LXIX, три тома „EUS” приложения и два выпуска дидактически-научного журнала под названием *Paideia*. Годовой комплект XLVIII журнала „EOS” — это три толстых тома, изданные в 1956—1957 годах, посвященные проф. д-р Рафалу Таубеншлягу для ознаменования его юбилея.

Другие годовые комплекты „EOS” посвящены нашим отдельным ученым, в том числе комплект LVI посвящен председателю Общества проф. Куманецкому. Общество избрало новых почетных членов из числа выдающихся польских ученых, в настоящее время почетными членами избираются также и зарубежные ученые.

G. Pianko

LA SOCIÉTÉ PHILOLOGIQUE POLONAISE

Le 17 janvier 1893, un groupe de philologues de Lwów, avec Ludwik Ćwikliński, ont créé la Société Philologique, ayant pour but les travaux de recherches dans le domaine de la philologie classique et des disciplines lui proches, ainsi que l'édition de son propre périodique.

Le siège du Comité Central de ladite Société a été à Lwów. En même temps, on a créé les filiales à Lwów, Cracovie, Przemyśl et à Rzeszów. Le président du Comité Central était prof. dr Ludwik Ćwikliński.

Jusqu'à 1910, la Société a édité 23 volumes de la publication annuelle „Eos”, ainsi qu'un volume de la série *Studia Leopolitana*. Chaque année, comme suppléments aux volumes d'Eos, paraissaient les cahiers bibliographiques élaborés par prof. dr Wiktor Hahn, comprenant les années 1891—1910.

Après la reconstitution de la Pologne, la Société est devenue la Société Philologique Polonaise. Le siège du Comité Central était toujours à Lwów, et prof. Ćwikliński était aussi le président. Dans les années 1920—1939, la Société a publié: les annales „Eos” — volumes XXIV—XL, 2 volumes de *Studia Leopolitana*, 8 annales de „Kwartalnik Klasyczny” (Revue classique trimestrielle) et 18 volumes

de la série „EUS” Supplementa dont Ier volume publié en 1929 comprenait la bibliographie de la philologie classique et de la littérature polono-latine depuis 1911 jusqu'à 1925. Dans la période entre les deux guerres, à côté des filiales existantes déjà, on a créé d'autres, et notamment: de Varsovie, Łódź, Wilno, Poznań, Brzeżany, Stryj, Stanisławów, Tarnopol et de Silésie. Le Comité Central a établi le titre du membre honoraire qui a été attribué aux plus éminents savants du domaine de la philologie classique, parmi lesquels prof. Ludwik Ćwikliński, prof. Tadeusz Sinko, prof. Tadeusz Zieliński et d'autres.

Pendant l'occupation nazie, la Société a été obligée de résigner de tout action à cause des dommages subits quant à ses membres (les personnages les plus éminents sont morts) ainsi que quant aux biens matériels.

En 1945, au mois de juin, la Société renaît. Le plus tôt commence la reconstitution de la filiale de Cracovie, puis de celle de Varsovie, après quoi sont reconstituées ou bien nées les filiales: de Białystok, Gdańsk-Gdynia, Katowice, Kielce, Lublin, Łódź, Olsztyn, Piotrków, Poznań, Przemyśl, Rzeszów, Szczecin, Toruń, Wrocław. Le siège du Comité Central se trouve à Varsovie. D'abord le président était prof. dr Jan Sajdak, le vice-président — prof. dr Jerzy Manteuffel. Depuis 1950 jusqu'à nos jours c'est prof. dr Kazimierz Kumaniecki qui remplit la fonction de président du Comité Central.

A partir de 1952, l'Académie Polonaise des Sciences a pris la Société sous sa protection, en lui accordant une subvention annuelle permanente pour le développement des activités de publication et de vulgarisation qui constituent un important domaine, depuis 1946, dans tout action de ladite Société.

Le Comité Central organise, tous les ans, des assemblées générales avec des congrès scientifiques, qui durent, à l'ordinaire, 3 jours (dans la période entre les deux guerres, l'assemblée ne durait qu'un jour pendant lequel on faisait une seule conférence) et sont le plus souvent monothématiques. A présent, on fait quelques conférences dont le caractère est strictement scientifique que bien didactique.

Depuis 1946 jusqu'à présent, le Comité Central a publié: les annales „Eos” — volumes XL—LXIX, 3 volumes „EUS” Supplementa, ainsi que 2 cahiers de la revue didactico-scientifique intitulée „Paideia”. Le volume XLVIII de la revue „Eos” comprend 3 épais tomes publiés dans les années 1956—1957, consacrés à prof. dr Rafał Taubenschlag à l'occasion de son jubilé. D'autres annales „Eos” sont consacrées à plusieurs savants polonais, et le volume LXI est dédié au président, prof. Kumaniecki.

La Société a élu les nouveaux membres honoraires parmi nos savants. A présent, elle les peut élire aussi parmi les savants étrangers.